

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА В СИСТЕМІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

методичні рекомендації до практичних занять
для студентів спеціальності
231 «Соціальна робота»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
соціальної роботи
Протокол № 8
від 15 березня 2017 р.

Чернігів – 2017

УДК 364–78:61
О-79

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри соціальної роботи Чернігівського національного технологічного університету, протокол № 8 від 15 березня 2017 р.

Рецензенти: Коленіченко Тетяна Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Сила Тетяна Іванівна, кандидат психологічних наук, доцент

О-79 Острянюк Т.С. Соціальна робота в системі громадського здоров'я. Методичні рекомендації до практичних занять для студентів спеціальності 231 Соціальна робота. Чернігів: ЧНТУ, 2017. 45 с.

У методичних рекомендаціях представлено основний зміст курсу «Соціальна робота в системі громадського здоров'я». Надано методичні рекомендації для оптимізації роботи студентів при підготовці до практичних занять. До кожної теми складено перелік літератури, яка дозволяє знайти відповіді на теоретичні питання й підготуватися до виконання практичних завдань. Для перевірки рівня засвоєння знань з курсу розроблено й запропоновано контрольні запитання до тем.

Методичні рекомендації призначено для студентів, які навчаються за спеціальністю «Соціальна робота», викладачів, фахівців з соціальної роботи.

УДК 364–78:61
О-79

© Т.С. Острянюк, 2017
© ЧНТУ, 2017

ЗМІСТ

Передмова	5
1. Програма навчальної дисципліни «Соціальна робота в системі громадського здоров'я»	7
1.1 Теми практичних занять	13
1.2 Методи поточного та підсумкового контролю	13
2. Плани практичних занять	15
2.1 Здоров'я населення як глобальна проблема та шляхи її вирішення	
2.1.1 План	15
2.1.2 Завдання для студентів	15
2.1.3 Питання для самоконтролю	15
2.1.4 Методичні рекомендації	15
2.1.5 Література	16
2.2 Оцінка потреб громади у сфері здоров'я	
2.2.1 План	18
2.2.2 Завдання для студентів	18
2.2.3 Питання для самоконтролю	18
2.2.4 Методичні рекомендації	18
2.2.5 Література	19
2.3 Державна політика у сфері громадського здоров'я	
2.3.1 План	20
2.3.2 Завдання для студентів	20
2.3.3 Питання для самоконтролю	20
2.3.4 Методичні рекомендації	20
2.3.5 Література	20
2.4 Соціальні рекламно-інформаційні кампанії сприяння покращенню здоров'я	22
2.4.1 План	22
2.4.2 Завдання для студентів	22
2.4.3 Питання для самоконтролю	22
2.4.4 Методичні рекомендації	22
2.4.5 Література	23
2.5 Законодавче та нормативне забезпечення діяльності з формування здорового способу життя: вітчизняний та закордонний досвід	24
2.5.1 План	24
2.5.2 Завдання для студентів	24
2.5.3 Питання для самоконтролю	25

2.5.4	Методичні рекомендації	24
2.5.5	Література	25
2.6	Здоров'я населення як фактор сталого розвитку держави	
2.6.1	План	26
2.6.2	Завдання для студентів	26
2.7	Медико-соціальна робота в закладах охорони здоров'я	
2.7.1	План	27
2.7.2	Завдання для студентів	27
2.7.3	Питання для самоконтролю	28
2.7.4	Методичні рекомендації	29
2.7.5	Література	30
2.8	Організація медико-соціальної роботи з невиліковно хворими в Україні	
2.8.1	План.....	30
2.8.2	Завдання для студентів	31
2.8.3	Питання для самоконтролю	31
2.8.4	Методичні рекомендації	31
2.8.5	Література	32
2.9	Гендер, вік, професія, праця і проблеми громадського здоров'я	
2.9.1	План	33
2.9.2	Завдання для студентів	33
2.9.3	Питання для самоконтролю	33
2.9.4	Методичні рекомендації	33
2.9.5	Література	34
2.10	Вітчизняний і закордонний досвід професійної підготовки соціальних працівників до здоров'язберігаючої діяльності та використання технології медико-соціальної роботи в професійній діяльності соціальних працівників	
2.10.1	План	35
2.10.2	Завдання для студентів	35
2.10.3	Питання для самоконтролю	35
2.10.4	Методичні рекомендації	35
2.10.5	Література	36
3.	Питання до заліку.....	37
4.	Рекомендована література.....	41

Передмова

Здоров'я як універсальна цінність посідає найвищі щаблі в системі суспільних цінностей і пріоритетів поряд із поняттями щастя та благополуччя. Здоров'я – один із ключових аспектів безпеки людини. В умовах мобільності, глобалізації, появи нових викликів і загроз демографічного, екологічного, соціального, суспільно-політичного характеру зростає значущість та переосмислюється сутність категорії здоров'я та ролі охорони здоров'я. Усе вищезазначене посилює вимоги до підготовки соціальних працівників брати участь у здійсненні медико-соціальної роботи, та, здатних якісно виконувати завдання зі збереження, зміцнення, профілактики здоров'я.

Основними завданнями вивчення дисципліни *«Соціальна робота в системі громадського здоров'я»* є:

1. Ознайомлення з основними термінами і поняттями дисципліни.
2. Засвоєння правових засад охорони здоров'я та правових аспектів регулювання громадського здоров'я.
3. Вивчення напрямів соціальної роботи у системі громадського здоров'я.
4. Вивчення сучасних тенденцій та особливостей громадського здоров'я на глобальному, регіональному та національному рівнях.
5. Вивчення основних проблем у системі громадського здоров'я та чинників збереження та зміцнення громадського здоров'я.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

1. Основні поняття та чинники громадського здоров'я населення.
2. Основні нормативно-правові документи щодо укріплення здоров'я населення України.
3. Принципи і державні програмами збереження і зміцнення індивідуального здоров'я та здоров'я нації.
4. Основні механізми збереження та зміцнення здоров'я, шляхи забезпечення тривалого активно-творчого життя.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **вміти:**

1. Аналізувати конкретні ситуації з національного та регіонального рівнів управління здоров'ям населення.
2. Аналізувати, узагальнювати та впроваджувати в практичну діяльність вітчизняний та зарубіжний досвід формування ідеології та практичного втілення концепції зміцнення та покращення здоров'я нації.
3. Визначати основні тенденції стратегії і тактики управління рівнем здоров'я населення України.

4. Вживати заходи щодо збереження, зміцнення і відтворення індивідуального та громадського здоров'я.
5. Здійснювати превентивну роботу та організовувати інтерактивні форми навчання підлітків та молоді здоровому способу життя. Викладання навчальної дисципліни має проводитися у доступній для студентів формі, зважаючи на рівень їх підготовки і складність наукової термінології курсу.

Програма навчальної дисципліни «Соціальна робота в системі громадського здоров'я»

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи громадського здоров'я.

Тема 1. Вступ.

Громадське здоров'я як наука і навчальна дисципліна. Об'єкт, предмет, структура навчальної дисципліни. Сутність поняття «здоров'я», «громадське здоров'я», «система охорони здоров'я». Основні наукові школи громадського здоров'я. Особливості і тенденції громадського здоров'я. Програма «Здоров'я для всіх». Визначення поняття «здоров'я». Характеристика типів здоров'я: примітивний, постпримітивний, квазімодерний, модерний, постмодерний типи.

Методи науки «громадське здоров'я». Розгляд показників фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я. Суспільне здоров'я як чинник реалізації людського потенціалу України. Стан суспільного здоров'я в Україні, основні проблеми та шляхи їх подолання.

Тема 2. Етапи становлення та розвитку науки «громадське здоров'я».

Передумови та причини виникнення громадського здоров'я як науки. Етапи становлення та розвитку громадського здоров'я як науки та його правові засади у різних країнах світу. Тенденції становлення громадського здоров'я у країнах Близького та Середнього Сходу та Європи у період середньовіччя. Розвиток медицини та гігієни часів Київської Русі. Формування державної системи охорони здоров'я за часів земства. Розвиток громадського здоров'я у XIX-XX ст.

Тема 3. Громадське здоров'я та національна безпека.

Медико-демографічна ситуація як фактор національної безпеки. Формування і збереження здоров'я у законодавстві щодо національної безпеки. Міжнародна безпека у сфері охорони громадського здоров'я. Роль і місце державного управління охороною здоров'я у формуванні громадського здоров'я та національної безпеки.

Тема 4. Здоров'я населення як фактор сталого розвитку держави.

Сучасна концепція індивідуального і громадського здоров'я. Нові уявлення щодо принципів охорони здоров'я. Поняття про індивідуальне та громадське здоров'я. Методологічні підходи у визначенні індивідуального і громадського здоров'я. Рівні здоров'я в суспільстві – здоров'я окремої людини, груп людей, організацій, громад, регіонів. Індивідуальне здоров'я як особистісна характеристика людини. Сучасна парадигма. Особистісні та соціальні засади формування, збереження і передачі. Завдання системи управління охороною здоров'я (УОЗ), їх узгодженість з програмами ВООЗ та ЄС у формуванні та збереженні

індивідуального здоров'я в побуті та праці. Стратегія формування здорового способу життя населення України. Вплив факторів трансформаційного періоду і умови збереження здоров'я населення. ФЗСЖ методами державного управління. Європейська інтеграція заходів щодо ФЗСЖ. Поняття про сприяння здоров'ю (health promotion) і навчання здоров'ю (health education). Знання та уміння соціального працівника для успішного впровадження соціальних проектів, спрямованих на формування громадського здоров'я.

Тема 5. Державна політика у сфері громадського здоров'я.

Медико-соціальні засади громадського здоров'я. Державна політика в галузі охорони громадського здоров'я. Фактори ризику в умовах соціально-економічної трансформації. Концепція розвитку охорони здоров'я населення України. Роль галузей суспільного життя у формуванні громадського здоров'я. Засоби масової інформації і ідеологія здоров'я. Демографічні показники. Порівняльна характеристика демографічних проблем світу і України. Завдання державної політики в галузі покращення демографічної ситуації. Репродуктивні і гендерні проблеми. Медико-соціальні аспекти демографічної кризи в Україні. Здоров'я молоді. Інвестиції в охорону здоров'я як внесок у розвиток людського капіталу. Втрати життєвого потенціалу населення внаслідок передчасної смертності. Досягнення Україною цільових параметрів Цілей Розвитку Тисячоліття як напрям державної соціальної політики. Державне регулювання впливу мікросоціальних процесів на громадське та індивідуальне здоров'я в Україні.

Змістовий модуль 2. Правові основи регулювання громадського здоров'я.

Тема 6. Концепція здоров'я населення: чинники, що його зумовлюють, методи оцінки, показники.

Чинники та показники, що характеризують здоров'я населення. Медико-соціальні проблеми демографічних процесів. Середня очікувана тривалість життя. Смертність. Материнська смертність. Народжуваність.

Тема 7. Концепція найважливіших соціально значущих захворювань.

Сучасні погляди на найважливіші соціально значущі захворювання. Характеристика захворювань, найбільш значущих у XXI ст. Формування адекватної відповіді системи охорони здоров'я на розповсюдження найважливіших соціально значущих захворювань.

Змістовий модуль 2. Правові основи регулювання громадського здоров'я.

Тема 8. Право на охорону здоров'я у міжнародних і регіональних нормативно-правових документах.

Правові засади реалізації права на охорону здоров'я в основних нормативно-правових документах міжнародного та європейського рівнів (Статут ООН 1945 р., Загальна Декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про економічні соціальні та культурні права 1966, Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації жінок 1979 р., Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей 1990 р., Конвенція про права дитини 1989 р., Конституція Європейського Союзу 2004 р.). Міжнародні організації, що регламентують право на охорону здоров'я. Конституційне визначення права на охорону здоров'я в національному законодавстві деяких країн. Регламентація права на охорону здоров'я в Україні. Європейський досвід охорони громадського здоров'я.

Тема 9. Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. Теоретико-правові підходи щодо сприяння здоровому способу життя. Законодавство і нормативні акти України щодо здорового способу життя. Законодавство України і проблема полегшення вибору здорового харчування. Законодавство України і проблема полегшення здорового вибору стосовно фізичних вправ. Законодавство України і проблема зменшення шкоди від вживання алкоголю та інших речовин. Законодавство України і проблема забезпечення сприятливого для здоров'я середовища. Світове законодавство. Законодавство щодо здорового способу життя деяких країн Європи та Америки. Стратегії та законодавство Канади щодо сприяння здоровому способу життя. Підходи Європейського співтовариства до проблеми формування і впровадження здорового способу життя. Права людини і девальвація суспільного і особистісного здоров'я. Соціальний захист осіб, інфікованих вірусом імунодефіциту людини, хворих на СНІД та членів їх сімей.

Тема 10. Законодавче та нормативне забезпечення діяльності з формування здорового способу життя: вітчизняний та закордонний досвід.

Теоретико-правові підходи щодо сприяння здоровому способу життя. Основні стратегії та напрями діяльності із формування здорового способу життя, визначені Оттавською хартією. Всесвітня декларація з охорони здоров'я – концепція «Здоров'я для всіх у ХХІ ст.» Законодавство щодо здорового способу життя країн Європи та Америки. Законодавчі та нормативні акти України щодо здорового способу життя. Формування соціальної політики в аспекті здорового способу життя.

Змістовий модуль 3. Пріоритетні напрями соціальної роботи у системі громадського здоров'я.

Тема 11. Соціальна робота у системі охорони здоров'я.

Теоретичні основи соціальної роботи в охороні здоров'я. Технології соціальної роботи у сфері охорони здоров'я. Сутність та мета медико-соціальної роботи. Об'єкти медико-соціальної роботи. Особливості медико-соціальної роботи як професійної діяльності. Складові медико-соціальної роботи. Основні напрямки медико-соціальної роботи. Заклади охорони здоров'я та основні напрями соціально-медичної роботи. Клієнти соціально-медичної роботи в установах охорони здоров'я та їх проблеми. Визначення функцій спеціаліста соціальної роботи в закладі охорони здоров'я (медико-орієнтовані функції, соціально-орієнтовані. Правові акти, які забезпечують розвиток соціальної роботи в сфері охорони здоров'я. Соціальна робота у сфері охорони здоров'я за кордоном. Соціальна робота в онкології. Соціальна робота в наркології.

Тема 12. Соціальні рекламно-інформаційні кампанії сприяння покращенню здоров'я.

Соціальна реклама. Міжнародна соціальна інформаційна кампанія. Принципи та етапи соціальних рекламних кампаній. Етапи соціальної рекламної кампанії. Критерії оцінки соціальної рекламної кампанії.

Тема 13. Організація медико-соціальної роботи з невиліковно хворими в Україні.

Розвиток допомоги тяжкохворим (невиліковним) і членам їхніх родин у контексті системи охорони здоров'я України. Нормативно-правова основа реалізації соціальної політики щодо тяжкохворих (невиліковних) в Україні. Хоспіси і паліативна допомога як засіб вирішення проблем здоров'я окремих категорій населення. Деякі аспекти організації медико-соціальної роботи з невиліковно хворими в Україні. Компетенції соціальних працівників у сфері паліативної допомоги.

Тема 14. Освітні програми з питань репродуктивного здоров'я підлітків та молоді.

Розуміння і особливості репродуктивного здоров'я. Концепція охорони репродуктивного здоров'я. Репродуктивні права. Планування сім'ї. Фактори, які підтримують безпечну сексуальну поведінку. Сексуальний розвиток людини. Фактори, які можуть призвести до порушення розвитку сексуальності.

Тема 15. Еволюція профілактичного напрямку в охороні здоров'я.

Трансформація поняття «профілактика» на різних етапах історії: Стародавній світ середньовіччя. Етапи і форми профілактики у XIV–XXI ст. Взаємозв'язок між громадським здоров'ям та рівнями профілактики.

Тема 16. Промоція здоров'я та профілактика захворювань.

Зміст та характеристика промоції здоров'я, різних рівнів і видів профілактики та профілактичних програм на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Роль промоції та профілактики в

підтримці та збереженні здоров'я населення і запобіганні захворюванням. Проблема абортів у сучасному суспільстві. Самогубства в сучасному суспільстві. Імплантація, трансплантація, донорство. Злоякісні новоутворення як соціально-гігієнічна проблема. Генетично модифіковані організми. Методи та засоби санітарної просвіти щодо формування здорового способу життя.

Тема 17. Ризики репродуктивного здоров'я.

Репродуктивне здоров'я молоді України. Ризики репродуктивного здоров'я. Методи оцінки репродуктивного здоров'я. Народжуваність. Загальні спеціальні показники народжуваності. Критерії ВООЗ, що визначають «живонародженість». Європейські критерії смертності немовлят. Причини та фактори, що впливають на рівень малюкової смертності.

Змістовий модуль 4. Чинники збереження та зміцнення громадського здоров'я.

Тема 18. Профілактика Віл-інфікування серед споживачів ін'єкційних наркотиків.

Проблема поширеності ВІЛ-інфекції в Україні. Вітчизняний досвід щодо профілактики ВІЛ-інфекції серед споживачів ін'єкційних наркотиків. Ризики ВІЛ-інфікування підлітків, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом. Програми замісної підтримувальної терапії в Україні. Стан ЗПТ в Україні та перспективи впровадження.

Тема 19. Формування культури здоров'я підростаючого покоління.

Цінність здоров'я – одна з найважливіших у житті і базис формування культури здоров'я та здорового способу життя. Холістичний підхід у розумінні здоров'я і структури особистості. Культура здоров'я. Антропологічна модель здоров'я – сучасні погляди. Гуманістична філософія як засіб особистісного зростання, професійного самовдосконалення, саморегулювання, саморозвитку й важливий стратегічним ресурс розбудови держави. Формування валеологічної культури і культури здоров'я на різних етапах соціалізації особистості. Вплив культури здоров'я особистості на формування рівня здоров'я населення.

Тема 20. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування здорового способу життя.

Засоби масової інформації та їх вплив на формування способу життя. Інформаційний простір України: сучасний стан з позиції ідеології формування здорового способу життя. Роль реклами у формуванні здорового способу життя нації. Доцільні напрями діяльності держави і громадськості з впровадження цінностей здоров'я на національному, регіональному та локальному рівнях. Соціальні функції ЗМІ – виховання,

організація поведінки, створення певного емоційно-психологічного тону, комунікації. Особливості впливу ЗМІ на поведінку людини. Характеристики мети впливу ЗМІ на індивідуальному, груповому, суспільному рівнях.

Тема 21. Сучасна сім'я: взаємозв'язок здоров'я і соціального благополуччя.

Найважливіші функції сім'ї: соціологічний аналіз. Соціальні детермінанти здоров'я сім'ї. Батьківська підтримка здоров'я дитини і взаємна підтримка здоров'я усіх членів сім'ї. Вплив сім'ї на формування здоров'я дитини і гігієнічної культури та культури здоров'я в цілому. Механізми державного регулювання питань підтримки здоров'я дитини в сім'ї, членів сім'ї, допомоги сім'я з дітьми, багатодітним, неповним, молодим сім'ям вам відомі

Тема 22. Гендер, вік, професія і проблеми громадського здоров'я.

Багатофакторність поняття «здоров'я», «комплексне здоров'я». Особливості проблем здоров'я жінок і чоловіків в Україні та світі. Проблеми соціально-медичного характеру людей похилого віку і їх вплив на стан здоров'я населення в державі. Професійне здоров'я як соціальна проблема вітчизняної практики.

Тема 23. Екологічна політика і здоров'я населення.

Сучасні екосоціальні системи. Визначення екологічного громадського здоров'я населення. Міжгалузєва сутність механізмів управління онкологічними захворюваннями. Роль законодавства в державному забезпеченні безпеки на робочому місці і запобіганні професійних захворювань. Забруднення їжі. Вплив шуму на здоров'я. Вплив радіації на здоров'я популяції. Діяльність ВООЗ у сфері екологічного здоров'я у європейському регіоні. Актуальні проблеми екологічного здоров'я в Україні. Сучасні підходи до вирішення проблем екологічного здоров'я у ХХІ ст.

Тема 24. Стрес як головний соціальний чинник захворювань в ХХІ столітті.

Біосоціальні причини прояву стресу. Наукові підходи до визначення поняття «стрес», «дистрес». Стресогенні фактори трансформаційного періоду і здоров'я населення. Міжгалузєві технології підтримки громадського здоров'я (організації освіти, охорони здоров'я, сім'ї та молоді та інші).

1.1. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Здоров'я населення як глобальна проблема та шляхи її вирішення	2
2	Оцінка потреб громади у сфері здоров'я	2
3	Державна політика у сфері громадського здоров'я	2
4	Соціальні рекламно-інформаційні кампанії сприяння покращенню здоров'я	2
5	Законодавче та нормативне забезпечення діяльності з формування здорового способу життя: вітчизняний та закордонний досвід	2
6	Здоров'я населення як фактор сталого розвитку держави	2
7	Медико-соціальна робота в закладах охорони здоров'я	2
8	Організація медико-соціальної роботи з невиліковно хворими в Україні	2
9	Гендер, вік, професія, праця і проблеми громадського здоров'я	2
10	Вітчизняний і закордонний досвід професійної підготовки соціальних працівників до здоров'язберігаючої діяльності та використання технології медико-соціальної роботи в професійній діяльності соціальних працівників	2
	Разом	20

1.2. Методи поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, на практичних заняттях та консультацій. Крім того, студенти виконують самостійну роботу з даної дисципліни.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок. 2/3 частини матеріалу дисципліни відводиться на самостійне опанування студентами, 1/3 – аудиторна робота. Перевірка самостійної роботи здійснюється у вигляді контрольної роботи.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до залікової відомості. Варіанти завдань до

самостійних і контрольної роботи знаходяться в пакеті документів на дисципліну. Усне та письмове опитування, термінологічний диктант, самостійна робота, контрольна робота, тестування, складання таблиць. Оцінки доводяться до відома студентів до початку сесії.

Робота на практичному занятті:

Усне опитування – це найбільш поширеніший метод перевірки рівня засвоєння теоретичних знань у навчальній діяльності. Його використання сприяє оволодінню логічним мисленням, формуванню та розвитку навичок аргументувати, висловлювати свої думки грамотно, переконливо обстоювати власну думку. Даний вид опитування передбачає відповіді студентів на визначені викладачем запитання практичного заняття.

Максимальна кількість балів, яку студент може набрати на практичному занятті із даного виду опитування передбачена робочою програмою навчальної дисципліни.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться на занятті за допомогою використання методу груп. Студентів ділять на групи та пропонується проблемне запитання чи реальна практична ситуація, яка потребує вирішення. Студенти за допомогою метода дискусії обговорюють проблему зазначену викладачем і презентують спільне вирішення проблеми.

Оцінюючи вирішення поставленої проблеми, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування, можливість поєднання теоретичного матіюлу в реальній проблемній ситуації.

Експрес-опитування на практичному занятті проводиться на початку кожного заняття (5-10) хвилин. Студентам пропонується дати письмові відповідь на одне запитання із попереднього практичного заняття.

Метою проведення письмового опитування є перевірка залишкових знань студентів до попереднього практичного заняття та вміння змістовно та коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями: повнота, правильність та стислість відповіді, логіка і аргументованість викладу думок.

2. Теми практичних занять

2.1. Здоров'я населення як глобальна проблема та шляхи її вирішення

Основні поняття: *здоров'я населення, рівні здоров'я, передумови здоров'я, чинники ризику, фактори здоров'я.*

2.1.1. План:

1. Сучасне розуміння здоров'я людини та його складових. Чинники, що обумовлюють здоров'я населення.
2. Поняття про рівні здоров'я в суспільстві.
3. Фактори, що зміцнюють і ослаблюють здоров'я. Фактори здоров'я за Біллом Райном, професором Школи соціальної роботи університету Мак Гілл (Торонто, Канада).
4. Передумови формування здорового способу життя.
5. Діяльність соціального працівника з формування здорового способу життя.

2.1.2. Завдання для студентів:

1. Обґрунтувати власне визначення поняття «здоров'я населення».
2. Дати власну оцінку політиці щодо здоров'я населення в Україні.
3. Підібрати вислови науковців відносно здоров'я та здорового способу життя.
4. Проаналізувати досвід роботи в Україні у напрямку формування здорового способу життя.

2.1.3. Питання для самоконтролю:

- Дайте визначення поняття «здоров'я».
- Якими процесами зумовлена актуальність проблеми здоров'я людства у ХХ столітті?
- Які сфери охоплює цілісний погляд на здоров'я?
- Від яких складових чинників залежить здоров'я людини? Відповідь обґрунтуйте.
- Яким чином впливають складові здоров'я одна на одну?

2.1.4. Методичні рекомендації:

Під час підготовки відповіді на *перше питання* практичного заняття, з'ясуйте, які існують точки зору щодо визначення поняття «здоров'я» та запропонуйте власне визначення. Визначте, що таке «популярне здоров'я». У чому сутність популярного підходу до визначення поняття здоров'я». Проаналізуйте фактори, які обумовлюють здоров'я населення

та фактори ризику (ендогенні та екзогенні), які відіграють важливу роль у формуванні здоров'я.

Підготовка відповіді на *друге питання* практичного заняття вимагає з'ясування змісту рівнів здоров'я, які виділяють у медико-соціальних дослідженнях (індивідуальний, груповий, регіональний, громадський). З'ясуйте, які існують показники та індекси громадського здоров'я. Сучасний підхід до інтегральної оцінки здоров'я.

Під час підготовки *третього питання* практичного заняття проаналізуйте концепцію поняття «здоров'я» Білла Райна.

Підготовка відповіді на *четверте питання* передбачає вивчення теоретичних основ формування здорового способу життя. З'ясуйте зміст понять «формування здорового способу життя», «заходи щодо формування здорового способу життя». Які основні групи заходів передбачає визначає теорія формування здорового способу життя. Проаналізуйте Концепцію проекту загальнодержавної цільової соціальної програми «Формування здорового способу життя молоді України на 2013–2017 роки».

При підготовці відповіді на *п'яте питання* пригадайте основні функції в роботі соціального працівника. Визначте основні завдання соціального працівника щодо захисту прав людини на охорону здоров'я. Проаналізуйте основні види діяльності соціального працівника з реалізації права на охорону здоров'я. Схарактеризуйте основні напрями соціального працівника з формування навичок здорового способу життя.

2.1.5. Література:

Основна

1. Здоров'я та поведінкові орієнтації української молоді: соціологічний вимір (за результатами національного соціологічного опитування підлітків та молоді 10-22 років). К., 2005. 25 с.
2. Плахій П.Д. Афоризми, прислів'я і приказки про здоров'я: здоровий спосіб життя. Кам'янець-Подільський, 2001. 71 с.
3. Основи громадського здоров'я: теорія і практика. Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О.В. Безпалько. Ужгород, 2008.
4. Формування здорового способу життя: Навч. посіб. / О. Яременко, О. Вакуленко та ін. К.: Укр. ін-т. соціальних досліджень, 2000. 232 с.
5. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко. К., 2000. 207 с.

Додаткова

1. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навч.-метод. посібник. К.: УДЦССМ, 2001. 220 с.

2. Словник-довідник для соц. працівників та соціальних педагогів / За заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Товстоухової. К.: УДЦССМ, 2000. 260 с.
3. Охорона здоров'я в Україні: проблеми та перспективи / Заг. ред. В.М. Пономаренко. Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. 68 с.
4. Сучасні підходи у сфері охорони громадського здоров'я та його популяризації / Упоряд.: Н.В. Зимівець, В.В. Крушельницькій, Т.І. Мірошніченко: За заг. ред. І.Д. Зверєвої. К.: Наук. світ, 2003. 95 с.
5. Соціальна робота та формування здорового способу життя (превентивні, корекційні, реабілітаційні заходи): Робочі матеріали / Християнський дитячий фонд; Академія праці та соціальних відносин. К., 2001. 18 с.

2.2. Оцінка потреб громади у сфері здоров'я

Основні поняття: *громада, оцінка потреб, методи опитування, оцінка громадою своїх потреб*

2.2.1. План:

1. Підходи до визначення потреб і проблем громади.
2. Методи опитування для оцінки потреб громади у сфері здоров'я. Фази проведення оцінки громадою своїх потреб.
3. Формування політики щодо сприяння здоров'ю у місцевих громадах.
4. Планування програм щодо сприяння покращенню здоров'я.

2.2.2. Завдання для студентів:

1. Обговорення можливостей використання методів опитування для оцінки потреб громади у сфері здоров'я.
2. Розробка проектів місцевих програм покращення громадського здоров'я.

Робота в групах:

1. «Яка інформація необхідна для оцінки стану здоров'я у громаді».
2. Розробка опитувальника для членів громади.
3. Аналіз ситуації щодо стану здоров'я в громадах

2.2.3. Питання для самоконтролю:

- Дайте визначення поняття «сприяння здоров'ю», «оцінка потреб громади».
- Які методи опитування для оцінки потреб громади у сфері здоров'я є найбільш поширеними? Відповідь обґрунтуйте.

2.2.4. Методичні рекомендації:

Під час підготовки відповіді на *перше* питання необхідно визначити зміст поняття «громада» вітчизняними та зарубіжними науковцями. Які концепції існують щодо розуміння поняття «громада». Розкрийте зміст двох підходів до визначення потреб і проблем громад.

Відповідь на *друге* питання передбачає з'ясування основних методів опитування для оцінки потреб громади у сфері здоров'я – опитування всіх членів громади, опитування надавачів послуг опитування ключових осіб, оцінка соціальних індикаторів. Студентам необхідно визначити техніки проведення оцінювання, переваги і недоліки кожного методу.

Готуючи відповідь на *третє* питання, необхідно розкрити та охарактеризувати підходи до визначення соціальної політики. Визначте особливості планування політики сприяння покращенню здоров'я.

Під час відповіді на четверте питання зверніть увагу на алгоритм розробки програми. З'ясуйте структурні компоненти програми та охарактеризуйте їх.

2.2.5. Література:

1. Батанов О.В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: Монографія. К., 2001. 260 с.
2. Семигіна Т. Робота в громаді: практика й політика. К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. 180 с.
3. Сучасні підходи у сфері охорони громадського здоров'я та його популяризації / Упоряд. Н.В. Зимівець, В.В. Крушельницький, Т.І. Міррошніченко; За заг. ред. І.Д. Зверєвої. К.: Наук. Світ, 2003. 95 с.
4. Технології активізації громади. Метод. посіб. / За ред. О.В. Безпалько. К.: Наук. Світ, 2006. 95 с.

2.3 Державна політика у сфері громадського здоров'я

Основні поняття: *планування сім'ї, політика планування сім'ї*

2.3.1. План:

1. Національна політика у сфері планування сім'ї.
2. Програма «Здоров'я – 2020: український вимір».

2.3.2. Завдання для студентів:

Розробіть напрямки реалізації програми «Здоров'я – 2020: український вимір» в Чернігівській обл.

2.3.3. Питання для самоконтролю:

1. Що таке «планування сім'ї»?
2. Назвіть переваги консультаційної роботи з питань планування сім'ї.
3. Розкрийте основний зміст Національної Програми планування сім'ї.
4. Розробіть напрямки реалізації програми «Здоров'я – 2020: український вимір» в Чернігівській обл.

2.3.4. Методичні рекомендації:

Підготовка відповіді на *перше питання* практичного заняття передбачає вивчення основних завдань (обстеження подружньої пари та лікування безпліддя, регулювання народжуваності) та напрямків діяльності Центрів планування сім'ї. Визначте шляхи регулювання народжуваності. Обґрунтуйте актуальність планування сім'ї у сучасному суспільстві. Проаналізуйте нормативно-правове забезпечення послуг з планування сім'ї (міжнародні правові документи у сфері планування сім'ї, вітчизняні нормативно-правові документи). Консультування населення з питань планування сім'ї.

При підготовці *другого питання* практичного заняття, з'ясуйте зміст Програми «Здоров'я – 2020: український вимір», проаналізуйте напрямки реалізації програми «Здоров'я-2020: український вимір» в різних областях України. Подумайте, які напрямки реалізації програми «Здоров'я-2020: український вимір» необхідно розробити для Чернігівській області. Визначте проблеми, які можуть при цьому виникнути. Порівняйте з європейською політикою охорони здоров'я «Здоров'я 2020». Які головні цілі та проблеми Європейської політики «Здоров'я 2020».

2.3.5. Література:

1. Державна міжгалузєва програма збереження здоров'я нації. Редакція журналу «Український медичний часопис» за матеріалами www.moz.gov.ua [Електронний ресурс]. Режим доступу:

- <http://www.umj.com.ua/article/19404/zdorovya-2020-ukrainskij-vimir-zdorov-ya-ta-dobrobut-gromadyan-ukrain>.
2. До реалізації Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020 – Український вимір» долучаться швейцарці. Прес-служба міністерства охорони здоров'я [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246210136.
  3. Ждан В.М., Голованова І.А., Лисак В.П., Ксьонз І.В. Напрямки реалізації програми «Здоров'я-2020: український вимір» в Полтавській області.
  4. Закон України Про затвердження Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20120316_1 .
  5. «Здоров'я-2020: український вимір» – здоров'я та добробут громадян України. Редакція журналу «Український медичний часопис» за матеріалами www.moz.gov.ua [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/19404/zdorov-ya-2020-ukrainskij-vimir-zdorov-ya-ta-dobrobut-gromadyan-ukraini>.
  6. Постанова від 13 вересня 1995 р. N 736 Про Національну Програму планування сім'ї [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/736-95-%D0%BF>.
  7. Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Національної академії медичних наук України 29.11.2013 № 1030/102 про затвердження Положення про Державний центр планування сім'ї та репродуктивного здоров'я [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2163-13>
  8. Постанова Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006–2015 роки» 244-р від 27 квітня 2006 р.
  9. Програма «Здоров'я – 2020: український вимір» [Електронний ресурс]. Режим доступу:
https://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20120316_1.html
  10. Сімейний Кодекс України: Закон України від 10.01.2002 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 21–22. 135 с.
  11. Сучасні аспекти планування сім'ї. Навчальний посібник. К. 2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://plana.org.ua/books/posibnyk_2012.pdf

2.4 Соціальні рекламно-інформаційні кампанії сприяння покращенню здоров'я

Основні поняття: соціальна реклама, некомерційна реклама, рекламна кампанія, «діяльність щодо популяризації здоров'я».

2.4.1. План:

1. Некомерційна реклама. Вплив реклами на формування відповідального ставлення до здоров'я та покращення громадського здоров'я.
2. Функції соціальної реклами.
3. Принципи та етапи проведення соціальної рекламної кампанії.
4. Підготовка та проведення соціальної рекламної кампанії щодо популяризації здорового способу життя та покращення громадського здоров'я.
5. Критерії оцінки соціальної рекламної кампанії. Ефективність соціальної реклами. Оцінка соціальної реклами.

2.4.2. Завдання для студентів:

Практична робота з планування підготовки та проведення соціальних рекламних кампаній на місцевому рівні щодо сприяння громадському здоров'ю.

2.4.3. Питання для самоконтролю:

1. Як оцінити ефективність соціальної реклами.
2. В чому спільне і відмінне між поняттями «реклама», «соціальна реклама».

2.4.4. Методичні рекомендації:

Відповідь на *перше* питання передбачає визначення поняття «некомерційна реклама», «соціальна реклама». Проаналізуйте історію виникнення соціальної реклами. Обґрунтуйте вплив реклами на формування відповідального ставлення до здоров'я та покращення громадського здоров'я.

У *другому* питанні необхідно розкрити функції соціальної реклами. З'ясуйте що можна вважати соціальною рекламою.

Підготовка відповіді на *третє* питання вимагає обґрунтування принципів та визначення етапів соціальних рекламних кампаній.

Відповідь на *четверте* питання передбачає аналіз процесу підготовки та проведення соціальної рекламної кампанії щодо популяризації здорового способу життя та покращення громадського здоров'я.

Під час підготовки відповіді на *п'яте* питання зверніть увагу на можливі позитивні та негативні оцінки соціальної реклами. Які існують показники та критерії ефективності соціальної реклами.

2.4.5. Література:

1. Закон України «Про рекламу» від 11.07.2003 р.
2. Мокшанцев Р.И. Психология рекламы. М., 2002.
3. Тимошенко А.Л. Державна соціальна реклама в Україні: проблеми та перспективи розвитку // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. К., 2006. № 1. С. 57–64.

2.5. Законодавче та нормативне забезпечення діяльності з формування здорового способу життя: вітчизняний та зарубіжний досвід

Основні поняття: *здоров'я населення, здоровий спосіб життя*

2.5.1. План:

1. Теоретико-правові підходи щодо сприяння здоровому способу життя.
2. Законодавство щодо здорового способу життя у країнах Європи і Америки.
3. Законодавчі та нормативні акти України щодо здорового способу життя.

2.5.2. Завдання для студентів:

1. Назвіть особливості становлення діяльності по формуванню здорового способу життя в Україні.
2. Заповнити таблицю «законодавчо-правова база з формування здорового способу життя».
3. Розробити презентацію «Законодавство країн Європи щодо сприяння здоровому способу життя», «Законодавство країн Америки щодо сприяння здоровому способу життя».

Назва документу	Короткий зміст	Установи, в яких впроваджується	Якої категорії населення відноситься	Роль соціального працівника

2.5.3. Питання для самоконтролю:

- Дайте визначення поняття «здоровий спосіб життя».
- Назвіть вітчизняні нормативно-правові документи, які регулюють здоровий спосіб життя населення

2.5.4. Методичні рекомендації:

Під час підготовки відповіді на *перше* запитання практичного заняття необхідно з'ясувати, яким чином здійснюється врегулювання здорового способу життя населення. Проаналізуйте зміст і значення наступних законодавчо-нормативних документів: Комплексної програми профілактики захворювань і формування здорового способу життя населення, Закон України «По фізичну культуру і спорт», Міжнародний

пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Загальну декларацію прав людини.

Готуючи відповідь на *друге* питання практичного заняття, слід проаналізувати стратегію та етапи реалізації політики щодо здорового способу життя на прикладі країн Європи та Америки (на власний вибір). За бажанням, студент може підготувати презентацію.

Під час підготовки відповіді на *третє* питання практичного заняття, необхідно визначити правові основи щодо сприяння здоровому способу життя в Україні (Конституція України, Закон «Про благодійництво та благодійні організації», Указ Президента «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя». Висловіть свої міркування щодо відсутності в Україні законодавства про сприяння здоровому способу життя.

2.5.5. Література:

1. Вакуленко., Жаліло Л., Комарова Н. та ін. Формування здорового способу життя [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uanew.narod.ru/r9.htm>
2. Кубович О. Теоретичні передумови формування культури здорового способу життя студентської молоді // Фізичне виховання, спорт і культура у сучасному суспільстві: збірка наукових праць. № 3 (19). 2012. С. 218–220.
3. Політика і стратегія Української держави в галузі охорони здоров'я // Матеріали науково-практичної конференції 20-21 травня ,1999 р. Одеса. Одеса: Одеський держ. Мед. Ун-т, 1999. 198 с.
4. Соколенко Л. Педагогічні умови формування культури здорового способу життя студентської молоді // Рідна школа. 2006. № 7. С. 29–31.

2.6 Здоров'я населення як фактор сталого розвитку держави

2.6.1. План:

1. Тестовий контроль за темами самостійної роботи.
2. Презентація та обговорення проектів на теми:
  - «Разом до здоров'я»
  - «Здоров'я для всіх»
  - «Здорове майбутнє українського народу»
  - «Здоров'я – 2020: український вимір» в Чернігівській обл. (реалізація програми)
  - «Молодь за здоров'я»
  - «Навчання здоров'ю»

2.6.2. Завдання для студентів:

Студенти заздалегідь визначають теми для написання соціального проекту. Під час заняття презентують та діляться власним досвідом під час обговорення.

2.7. Медико-соціальна робота в закладах охорони здоров'я

Основні поняття: «медико-соціальна робота», «медико-соціальна допомога», «медико-соціальні послуги»

2.7.1. План:

1. Соціальна робота – робота медико-соціального спрямування: вітчизняний та зарубіжний досвід.
2. Основні поняття та зміст медико-соціальної роботи.
3. Технології медико-соціальної роботи.
4. Діяльність соціального працівника у Центрі соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями. Практика роботи соціального працівника у Центрі медико-соціальної реабілітації дітей.
5. Медико-соціальна робота у сфері наркології.
6. Медико-соціальна робота з психічно хворими людьми.
7. Медико-соціальна робота з онкологічно хворими людьми.

2.7.2. Завдання для студентів:

1. Назвіть тенденції становлення медико-соціальної роботи від найдавніших часів до сьогодення.
2. Опишіть систему соціально-медичної реабілітації дітей з інвалідністю в Україні.
3. Дайте визначення поняттю «Соціальна робота у сфері охорони здоров'я».
4. Охарактеризуйте основні функції роботи соціального працівника у закладах охорони здоров'я та його роль.
5. Визначте основні напрямки діяльності соціального працівника у сферах наркології, психіатрії, онкології.
6. Вирішіть ситуацію: Ви – соціальний працівник. Ваш клієнт, інвалід другої групи, 40 років, зловживає алкоголем (відчуває непереборний потяг до алкоголю, має місце психічна та фізична залежність від прийому алкоголю і т.д.). Що з клієнтом? Перерахуйте можливі медико-соціальні проблеми. Хто входить в систему дій щодо вирішення цих проблем?
7. Вирішіть ситуацію: Ви – соціальний працівник. У сім'ї ваших клієнтів (багатодітна сім'я) один з дітей (підліток 13 років) зі слів матері періодично стає «дивним», в кишені у нього мати виявила якісь таблетки. Що можна припустити? Які медико-соціальні проблеми і які системи дії щодо вирішення цих проблем?

2.7.3. Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттям «медико-соціальна робота», «медико-соціальна допомога», «медико-соціальні послуги».
2. Назвіть особливості соціальної роботи в сфері медицини.

2.7.4. Методичні рекомендації:

Під час підготовки відповіді на *перше* питання необхідно здійснити історичний аналіз зародження соціальної роботи як роботи медико-соціального спрямування. Проаналізуйте елементи медико-соціальної допомоги у Давній Греції. Визначте перші заклади медико-соціальної допомоги у Римській імперії, за часів розквіту Київської держави. Опишіть діяльність монастирів і монарших орденів Західної Європи X-XI ст. у процесі медико-соціальної допомоги. Розкрийте роль радянського періоду з погляду даного питання. Прослідкуйте як здійснювалося зародження закладів медико-соціальної підтримки населення і післявоєнний період. Вкажіть що сприяло становленню інституту медико-соціальної роботи в Україні. Розкрийте зарубіжний досвід становлення та функціонування медико-соціальної роботи (на прикладі США, Великобританії).

При підготовці відповіді на *друге* питання практичного заняття, необхідно з'ясувати визначення поняття «медико-соціальна робота» у вітчизняній науковій літературі, зокрема позиція Ю. Шуригіної, А. Мартиненко. Визначте особливості медико-соціальної роботи. Зверніть увагу на той факт, що медико-соціальна робота як професійна діяльність формується на стику таких галузей як охорони здоров'я і соціального захисту населення. На якому рівні свого становлення перебуває нині медико-соціальна робота в Україні. Визначте місце медико-соціальної роботи серед суміжних видів діяльності, а також роль соціального працівника у вирішенні проблем клієнта. Визначте головну мету медико-соціальної роботи. З'ясуйте поняття, з якими ототожнюється медико-соціальна робота. Дайте визначення поняттям «медико-соціальна допомога», «медико-соціальні послуги».

Підготовка відповіді до *третього* питання практичного заняття передбачає з'ясування поняття «технологія медико-соціальної роботи». Які технології відносяться до технологій медико-соціальної роботи. Розкрийте зміст соціальної роботи в сфері медицини з наукової позиції А. Мартиненка, Є.Воробцової, Н. Белової. Розкрийте зміст та значення взаємодії закладів охорони здоров'я з Центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Розкрийте зміст технології медико-соціальної роботи в наркології, психіатрії.

Відповідь на *четверте* питання практичного заняття передбачає розкриття змісту основних технологій медико-соціальної роботи у Центрі медико-соціальної реабілітації дітей (на прикладі Чернігівського Центру

медико-соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Відродження»). Розкрийте практику роботи з клієнтами центрів соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями.

Під час підготовки відповіді на *п'яте питання* практичного заняття необхідно визначити основний зміст роботи соціального працівника з наркозалежними особами, його функції та роль. Які форми і методи роботи використовує соціальний працівник у роботі з даною категорією. Які основні напрямки роботи у здійсненні технології медико-соціальної роботи у сфері наркології.

Під час підготовки відповіді на *шосте питання* практичного заняття необхідно визначити основний зміст роботи соціального працівника з психічно хворими людьми особами, його функції та роль. Які форми і методи роботи використовує соціальний працівник у роботі з даною категорією. Які основні напрямки роботи у здійсненні технології медико-соціальної роботи у сфері психіатрії. Розгляньте діяльність спеціалізованих відділень соціальної допомоги людям з психічними захворюваннями на базі територіальних центрів соціального обслуговування інвалідів, одиноких громадян.

Під час підготовки відповіді на *сьоме питання* практичного заняття необхідно визначити основний зміст роботи соціального працівника з онкологічно хворими особами, його функції та роль. Визначте актуальність медико-соціальної роботи з невиліковно хворими у ХХІ ст. Які форми і методи роботи використовує соціальний працівник у роботі з даною категорією. Які основні напрямки роботи у здійсненні технології медико-соціальної роботи у сфері онкології.

2.7.5. Література :

1. Валентик Ю.В., Вязьмин А.М., Зыков О.В. и др. Медико-социальная работа в наркологии. Архангельск: Изд. Архангельск. мед. академии, 1997. 112 с.
2. Великолуг А.Н., Великолуг К.А. Программа паллиативного ухода. Архангельск, 1995. 72 с.
3. Данко Д. Деякі аспекти формування медико-соціальних технологічних умінь соціальних працівників // Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. Хмельницький, 2013. С. 14–15.
4. Данко Д.В. Професійний портрет соціального працівника медичного закладу // Вісник Луганського університету: Серія «Педагогічні науки». Вип. 5 (240). Луганськ, 2012. С. 90–97. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.ltsu.org/jspui/bitstream/123456789/337/1/Visnuk_%E2%84%965_%202.pdf

5. Капська А.Й., Завацька Л.М., Грищенко С.В. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах. К.: «Слово», 2011. 248 с.
6. Карпенко О.Г., Романова Н.Ф. Теорія та практика соціальної роботи: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. С. 365–387.
7. Мартыненко А.В. Медико-социальная работа: теория, технологии, образование. М.: Наука, 1999. 240 с.
8. Москаленко В.Д. Программа социальной работы с семьями больных алкоголизмом. М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1992. 75 с.
9. Наказ МОЗ України від 17 грудня 1997 р. № 373 «Про підготовку психіатрів-наркологів, психотерапевтів, психологів, фахівців з соціальної роботи, соціальних працівників для роботи у реабілітаційних центрах (відділеннях)».
10. Наказ МОЗ України від 30 жовтня 1995 р. № 294 «Про психіатричну та психотерапевтичну допомоги».
11. Наказ «Про затвердження Порядку взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді із закладами охорони здоров'я щодо профілактики раннього соціального сирітства» від 24.07.2007 р. № 2643/420.
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я громадян [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/page> (від 9 липня 1992 р. № 1801-ХП).
13. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про центр медико-соціальної реабілітації дітей» від 6 вересня 1996 р.
14. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За ред. проф. Ю.В. Вороненка. К.: Здоров'я, 2002.
15. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За ред. проф. О.М. Голяченка. Тернопіль: Лілея, 2002.
16. Соціальна робота в системі охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12800528/sotsiologiya/sotsialna_robota_sistemi_ohoroni_zdorovya
17. Социальная работа в психиатрии (введение в проблему, основные подходы) / Пособие для врачей и специалистов по социальной работе. М., 1998. 21 с.
18. Технології соціальної роботи у сфері охорони здоров'я [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://studme.com.ua/18340719/sotsiologiya/strukturnye_tehnologii_sotsialnoy_raboty.htm#98

2.8 Організація медико-соціальної роботи з невиліковно хворими в Україні

Основні поняття: *паліативна допомога, паліативне лікування, паліативний догляд, хоспіс.*

2.8.1. План:

1. Розвиток допомоги тяжкохворим (невиліковним) і членам їхніх родин у контексті системи охорони здоров'я України.
2. Нормативно-правова основа реалізації соціальної політики щодо тяжкохворих (невиліковних) в Україні.
3. Хоспіси і паліативна допомога як засіб вирішення проблем здоров'я окремих категорій населення. Компетенції соціальних працівників у сфері паліативної допомоги.

2.8.2. Завдання для студентів:

Розробити алгоритм дій соціального працівника під час надання паліативної допомоги

2.8.3. Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттям «паліативна допомога», «паліативне лікування», «паліативний пацієнт», «спеціалізована паліативна допомога».
2. Які завдання паліативної та хоспісної допомоги?
3. Назвіть основні законодавчі документи, які регулюють надання допомоги невиліковно хворим.
4. Охарактеризуйте основні компетенції, якими має володіти соціальний працівник під час надання паліативної допомоги.

2.8.4. Методичні рекомендації:

Під час підготовки відповіді на *перше питання* практичного заняття необхідно з'ясувати зміст понять «паліативна допомога», «хоспісна допомога». В чому полягає різниця? Які основні завдання паліативної допомоги? Які існують бар'єри доступу для надання паліативної та хоспісної допомоги? Проаналізуйте діяльність закладів охорони здоров'я України щодо допомоги тяжкохворим (невиліковним) і членам їхніх родин.

Готуючи відповідь на *друге питання* практичного заняття, проаналізуйте законодавчу базу, що регламентує допомогу невиліковно хворим в Україні (Конституція України, Закон України «Основи Законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. № 2801-XII. На яких засадах здійснюється надання паліативної та хоспісної допомоги? З'ясуйте, яким чином здійснюється порядок надання паліативної допомоги. Виділіть найважливіші нормативно-правові акти,

які регулюють розвиток допомоги невиліковним хворим в Україні. Визначте, які права мають паліативні пацієнти

При підготовці відповіді на *третє питання* практичного заняття, визначте, особливості паліативної допомоги різним категоріям населення – дітям, дорослим, людям похилого віку. Які знання, вміння необхідні соціальному працівнику сфері паліативної допомоги? З'ясуйте особливості спілкування при повідомленні поганих новин. Охарактеризуйте 10 етапів передачі поганих новин.

2.8.5 Література:

1. Величко Н., Чайковська В. Надання паліативної допомоги в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/Mat-konf113.pdf>
2. Вольф О. Розвиток допомоги тяжкохворим (невиліковним) і членам їхніх родин у контексті системи охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/Mat-konf113.pdf>
3. Губський Ю., Царенко А., Бабійчук О., Шевчик А. Діяльність інституту паліативної та хоспісної медицини МОЗ України у 2010 році щодо удосконалення нормативно-правової бази паліативної та хоспісної медицини в Україні // Медичне право. Вип. 2. 2011. С. 4–16.
4. Губський Ю. Нормативно-правова основа реалізації соціальної політики щодо тяжкохворих (невиліковних) в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/Mat-konf113.pdf>
5. Данко Д. Деякі аспекти організації медико-соціальної роботи з невиліковно хворими в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/Mat-konf113.pdf>
6. Журавська В. Основні важливі аспекти щодо організації в Україні паліативної допомоги на дому [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/Mat-konf113.pdf>
7. Закон України «Основи Законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. №2801-XII
8. Звіт за результатами дослідження щодо дотримання прав тяжкохворих (невиліковних) громадян і членів їхніх родин в Україні. К.: ВМУРОЛ «Україна», 2013. 100 с.
9. Конституція України.
10. Наказ МОЗ України № 41 від 21 січня 2013 р. «Про організацію паліативної допомоги в Україні».

2.9 Гендер, вік, професія, праця і проблеми громадського здоров'я

Основні поняття: *гендер, вік, професія, праця, професійне здоров'я*

2.9.1. План:

1. Особливості проблем здоров'я дітей, жінок і чоловіків репродуктивного віку в Україні та світі.
2. Проблеми соціально-медичного характеру людей похилого віку та їх вплив на стан здоров'я населення.
3. Професійне здоров'я як соціальна проблема.

2.9.2. Завдання для студентів:

Розробити алгоритм дій соціального працівника по запобіганню професійному вигоранню

2.9.3. Питання для самоконтролю:

1. Щодо яких професійних деформацій доводиться вести профілактику фахівцям соціальної сфери?
2. Які вам відомі засоби попередження професійного вигорання фахівців соціальної сфери?
3. Чи є відмінності проблем здоров'я жінок і чоловіків? В чому вони полягають?

2.9.4. Методичні рекомендації:

Під час підготовки відповіді на *перше питання* необхідно визначити і проаналізувати рівень поширених захворювань серед дітей, жінок і чоловіків. Зверніть увагу на проблему материнської та малюкової смертності. З'ясуйте, які фактори впливають на здоров'я жінок. Розгляньте положення Програми «Здоров'я жінок України». Розкрийте проблеми чоловічого здоров'я. Подумайте, хто більше приділяє уваги своєму здоров'ю – чоловіки чи жінки? Визначте, які фактор впливають на здоров'я чоловіків.

Готуючи відповідь на *друге питання* практичного заняття необхідно звернути увагу на проблеми, з якими стикаються люди похилого віку в першу чергу. Поясніть взаємозв'язок зміни соціального статусу людини поважного віку із виникненням психологічних і медичних проблем. Подумайте, яким чином проблеми соціально-медичного характеру людей похилого віку впливають на стан здоров'я населення в державі.

Підготовка відповіді на *третє питання* практичного заняття передбачає з'ясування визначення і змісту професійного здоров'я населення. Подумайте, чи є професійне здоров'я актуальною соціальною

проблемою і ознакою успішної діяльності людини. Проаналізуйте стан професійного здоров'я людей різних професій (учителі, управлінці, лікарі, соціальні працівники, шахтарі та ін.). Вкажіть, до чого можуть призвести негативні наслідки професійного здоров'я? Охарактеризуйте стан професійного вигорання людини. Визначте, які існують програми зміцнення професійного здоров'я? Розкрийте зміст поняття професійна деформація.

2.9.5. Література:

1. Гойда Н.Г., Жилка Н.Я. Репродуктивне здоров'я (ситуаційний аналіз) // Мед.-соц. проблеми сім'ї. 2003. № 2 (8). С. 3–14.
2. Демографічна криза в Україні: проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії / За ред. В. Стешенко. К., 2001.
3. Моисеенко Р.О. Охрана здоровья матерей и детей в Украине: проблемы и перспективы // Здоровье женщины. № 3 (15). С. 8–16.
4. Клос Л.Є. Здоров'язберігаючі технології у соціальній роботі: проблема підготовки майбутніх фахівців // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності: Зб. наукових праць. Львів: ЛДУ БЖД, 2010. № 3. С. 226–230.
5. Клос Л.Є. Соціальна геронтологія: метод. вказівки [для студ. спеціальності «соціальна робота» вищ. навч. закл.]. Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2006. 36 с.
6. Кундієв Ю.І., Нагорна А.М. Професійна захворюваність в Україні в динаміці довгострокового спостереження // Укр. журн. з пробл. мед. праці. 2005. № 1. С. 3–11.
7. Кундієв Ю.І., Нагорна А.М., Чернюк В.І. Професійне здоров'я в Україні та шляхи його покращення // Журн. АМН України. 2007. Т. 13. №3. С. 464–475.
8. Лібанова Е.М. Низька тривалість життя населення – основний прояв тотальної демографічної кризи в Україні // Журн. АМН України. 2007. Т. 13. №3. С. 411–447.
9. Програма здоров'я жінок України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://library.kr.ua/novini/kontr.html>

2.10 Вітчизняний і закордонний досвід професійної підготовки соціальних працівників до здоров'язберігаючої діяльності та використання технології медико-соціальної роботи в професійній діяльності соціальних працівників

Основні поняття: здоров'язберігаюча компетентність соціальних працівників, технології медико-соціальної роботи

2.10.1. План:

1. Здоров'язберігаюча компетентність соціальних працівників.
2. Вітчизняний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до використання технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності.
3. Закордонний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до використання технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності.

2.10.2. Завдання для студентів:

Проаналізувати досвід підготовки соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи в Україні і за кордоном.

2.10.3. Питання для самоконтролю:

1. Сформулюйте визначення «здоров'язберігаюча компетентність соціальних працівників».
2. Як здійснюється підготовка соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи у ВНЗ України?
3. Як здійснюється підготовка соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи у ВНЗ Росії, Швеції, Великій Британії, Франції, Німеччині, Канаді, Ізраїлі.

2.10.4. Методичні рекомендації:

Під час підготовки відповіді на *перше питання* необхідно визначити зміст поняття «здоров'язберігаюча компетентність соціального працівника» та проаналізувати стан розробки проблеми у науковій літературі. Розкрийте структуру здоров'язберігаючої компетентності у соціальних працівників. Визначте необхідність формування здоров'язберігаючої компетентності у соціальних працівників як невід'ємної складової їх професіоналізму.

Готуючи відповідь на *друге питання* практичного заняття необхідно проаналізувати вітчизняний досвід підготовки соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи. Розгляньте забезпечення медико-соціальної складової підготовки майбутніх

соціальних працівників у Національному університеті «Києво-Могилянська Академія», Національному університеті «Львівська політехніка», Тернопільському національному педагогічному університеті, Луганському національному університеті та ін.

Підготовка відповіді на *третє питання* практичного заняття передбачає вивчення досвіду підготовки майбутніх соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи в Росії, Швеції, Великій Британії, Франції, Німеччині, Канаді, Ізраїлі.

2.10.5. Література:

1. Тополь О.І. Здоров'язберігаюча компетентність як складова професіоналізму соціального працівника [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://vuzlib.com.ua/articles/book/36664-Zdorov'jazber%D1%96gajucha_kompete/1.html
2. Данко Д.В. Досвід медико-соціальної роботи з дітьми та молоддю у Великій Британії // Матеріали доповідей та повідомлень міжнародної науково-практичної конференції «Соціальна робота і підготовка фахівців у світлі вимог Болонської системи». Ужгород, 2011. С. 19–21.
3. Данко Д.В. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в медичній сфері // Матеріали доповідей та повідомлень всеукраїнської науково-практичної конференції «Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи». Хмельницький, 2012. С. 84–86.
4. Данко Д.В. Досвід професійної підготовки клінічних соціальних працівників за рубежом // Науковий вісник УжНУ: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». Вип. 29. 2013. С. 45–48.
5. Корнюшина Р.В. Зарубежный опыт социальной работы. – Владивосток: Изд-во Дальневост. Ун-та, 2004. 85 с.
6. Никитин В.А. Социальная работа: проблемы теории и подготовки специалистов. М.: Московский психолого-социальный институт, 2002. 236 с.
7. Поліщук В.А. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: зарубіжний досвід. Посібник. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2003. 184 с.
8. Свенедер Х. Об организации социальной работы им системы обучения социологов в Швеции // Социальная работа. М.: Центр иссл. Качества подготовки специалистов. 1992. С. 5–15.

3. Питання до заліку

1. Сучасне розуміння здоров'я людини та його складових. Чинники, що обумовлюють здоров'я населення.
2. Сутність поняття «здоров'я», «громадське здоров'я», «система охорони здоров'я».
3. Методи науки «громадське здоров'я»
4. Регламентація права на охорону здоров'я в Україні.
5. Регламентація права на охорону здоров'я в міжнародних і регіональних нормативно-правових документах.
6. Конституційне визначення права на охорону здоров'я в національному законодавстві деяких країн світу.
7. Поняття про рівні здоров'я в суспільстві.
8. Фактори, що зміцнюють і ослаблюють здоров'я. Фактори здоров'я за Біллом Райном, професором Школи соціальної роботи університету Мак Гілл (Торонто, Канада).
9. Передумови формування здорового способу життя.
10. Діяльність соціального працівника з формування здорового способу життя
11. Медико-демографічна ситуація в Україні як фактор національної безпеки.
12. Формування і збереження здоров'я у законодавстві щодо національної безпеки.
13. Роль і місце державного управління охороною здоров'я у формуванні громадського здоров'я та національної безпеки.
14. Основні наукові школи громадського здоров'я.
15. Сучасна концепція індивідуального і громадського здоров'я.
16. Медико-соціальні засади громадського здоров'я.
17. Роль галузей суспільного життя у формуванні громадського здоров'я.
18. Інвестиції в охорону здоров'я як внесок у розвиток людського капіталу.
19. Міжнародна безпека у сфері охорони громадського здоров'я.
20. Державне регулювання впливу мікросоціальних процесів на громадське та індивідуальне здоров'я в Україні
21. Соціальна робота у системі охорони здоров'я.
22. Взаємозв'язок між громадським здоров'ям та рівнями профілактики.
23. Роль промоції та профілактики в підтримці та збереженні здоров'я населення і запобіганні захворюванням.
24. Національна політика у сфері планування сім'ї.
25. Програма «Здоров'я – 2020: український вимір».

26. Теоретико-правові підходи щодо сприяння здоровому способу життя.
27. Законодавство щодо здорового способу життя у країнах Європи і Америки.
28. Законодавчі та нормативні акти України щодо здорового способу життя.
29. Соціальна робота – робота медико-соціального спрямування: вітчизняний та зарубіжний досвід.
30. Основні поняття та зміст медико-соціальної роботи.
31. Технології медико-соціальної роботи.
32. Діяльність соціального працівника у Центрі соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями. Практика роботи соціального працівника у Центрі медико-соціальної реабілітації дітей.
33. Визначення функцій спеціаліста соціальної роботи в закладі охорони здоров'я.
34. Правові акти, які забезпечують розвиток соціальної роботи в сфері охорони здоров'я.
35. Медико-соціальна робота у сфері наркології.
36. Медико-соціальна робота з психічно хворими людьми.
37. Медико-соціальна робота з онкологічно хворими людьми.
38. Розвиток допомоги тяжкохворим (невиліковним) і членам їхніх родин у контексті системи охорони здоров'я України.
39. Нормативно-правова основа реалізації соціальної політики щодо тяжкохворих (невиліковних) в Україні.
40. Хоспіси і паліативна допомога як засіб вирішення проблем здоров'я окремих категорій населення. Компетенції соціальних працівників у сфері паліативної допомоги.
41. Розвиток і формування профілактичного напрямку в охороні здоров'я від найдавніших часів до сьогодення.
42. Зміст поняття профілактики, її види та рівні.
43. Провідні чинники ризику виникнення хвороб та їх місце у формуванні глобального тягаря нездоров'я.
44. Сучасні екосоціальні системи. Визначення екологічного громадського здоров'я населення.
45. Сучасні підходи до вирішення проблем екологічного здоров'я в XXI ст.
46. Регламентація права на здорове довкілля в міжнародному, європейському та національному законодавстві.
47. Міжгалузєва сутність механізмів управління «екологічними» захворюваннями. Географія здоров'я в Україні.
48. Роль законодавства в державному забезпеченні безпеки на робочому місці і запобіганні професійних захворювань.

49. Стрес. Сучасні концепції стресу. Механізми формування стресу. Дистрес. Біосоціальні причини і прояви стресу.
50. Професійний стрес. Поведінкові, інтелектуальні, емоційні та фізіологічні прояви професійного стресу.
51. Постійний стрес, пов'язаний з роботою.
52. Рекомендації стосовно запобіганню стресів.
53. Стресогенні фактори і здоров'я населення.
54. Професійне перенавчання, психологічний супровід професійного перенавчання.
55. Особливості проблем здоров'я дітей, жінок і чоловіків репродуктивного віку в Україні та світі.
56. Проблеми соціально-медичного характеру людей похилого віку та їх вплив на стан здоров'я населення.
57. Професійне здоров'я як соціальна проблема.
58. Здоров'язберігаюча компетентність соціальних працівників.
59. Вітчизняний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до використання технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності.
60. Закордонний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до використання технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності.
61. Сучасна концепція індивідуального і громадського здоров'я.
62. Поняття про індивідуальне та громадське здоров'я.
63. Методологічні підходи у визначенні індивідуального і громадського здоров'я
64. Тенденції становлення громадського здоров'я у країнах Близького, Середнього Сходу та Європи від найдавніших часів до XXI ст.
65. Загальні закономірності стану здоров'я населення України.
66. Динаміка стану здоров'я дитячого населення України.
67. Динаміка стану здоров'я населення працездатного віку.
68. Динаміка стану здоров'я населення старших вікових груп.
69. Соціально-значущі захворювання в Україні.
70. Хвороби системи кровообігу як медико-соціальна проблема в Україні і за кордоном.
71. Туберкульоз як медико-соціальна проблема в Україні.
72. Онкологічні захворювання як медико-соціальна проблема в Україні і за кордоном
73. Законодавче та нормативне забезпечення діяльності з формування здорового способу життя: вітчизняний та закордонний досвід
74. Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини
75. Професійна компетентність соціального працівника щодо формування здорового способу життя

76. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування здорового способу життя
77. Формування культури здоров'я підрастаючого покоління
78. Еволюція профілактичного напрямку в охороні здоров'я
79. Громадське здоров'я як наука і навчальна дисципліна. Об'єкт, предмет, структура навчальної дисципліни.
80. Стан суспільного здоров'я в Україні, основні проблеми та шляхи їх подолання.
81. Передумови та причини виникнення громадського здоров'я як науки. Етапи становлення та розвитку громадського здоров'я як науки та його правові засади у різних країнах світу.
82. Тенденції становлення громадського здоров'я у країнах Близького та Середнього Сходу та Європи у період середньовіччя.
83. Розвиток громадського здоров'я у XIX-XX ст.
84. Медико-соціальне значення окремих чинників ризику виникнення хвороб.

4. Рекомендована література

Основна

1. Акопян А.С., Шиленко Ю.В., Юрьева Т.В. Индустрия здоровья: экономика и управление. М.: Дрофа, 2003. 440 с.
2. Баєва О.В. Менеджмент організацій: Медичний та фармацевтичний менеджмент. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 336 с.
3. Баєва О.В. Менеджмент у галузі охорони здоров'я: [Навч.-метод. посібник]. К.: ЦУЛ, 2008. 604 с.
4. Баєва О.В., Чебан В.І. Менеджмент та організація роботи лікувально-профілактичних закладів: [Навч. посібник], 2013. 372 с.
5. Богаченко П.В., Иванов В.В. Медицинский менеджмент. М.: Инфра-М, 2007. 256 с.
6. Вайнер Э. Н. Валеология: Учебник для вузов. 3-е изд. М.: Флинта: Наука, 2005.
7. Габуева Л.А., Щепин О.П. Организация и экономика предпринимательской деятельности в здравоохранении. М.: Международный центр финансово-экономического развития, 2006. 432 с.
8. Гладун З.С. Державне управління в галузі охорони здоров'я. Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. 312 с.
9. Громадське здоров'я в Україні. Основні статистичні / За заг. ред. В.Ф. Москаленко. К.: Книга-плюс, 2012. 46 с.
10. Державна політика з охорони громадського здоров'я в Україні: навч. посіб./ І.М. Солоненко, Л.І. Жаліло кер. автор. колективу. К.: Вид-во НАДУ, 2004. 116 с.
11. Москаленко В.Ф. Здоровье и здравоохранение. К.: ВД «Авіцена», 2011. 256 с.
12. Москаленко В.Ф. Концептуальні підходи до формування сучасної профілактичної стратегії в охороні здоров'я: від профілактики медичної до профілактики соціальної: монографія. К., 2009. 240 с.
13. Основи громадського здоров'я: теорія і практика. [Навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. О.В. Безпалько. Ужгород, 2008. 322 с.
14. Охорона громадського здоров'я: управлінські аспекти: [Навч. посіб] / Кер. Авт. кол. Л. Жаліло. К.: Вид-во УАДУ, 2001. 144 с.
15. Москаленко В.Ф. Системы здравоохранения: современный контекст. К.: Книга-плюс, 2012. 320 с.
16. Сучасні підходи у сфері охорони громадського здоров'я та його популяризації / За заг. ред. І.Д. Звереві. К.: Наук. світ, 2003. 95 с.
17. Управління підприємницькою діяльністю в галузі охорони здоров'я / За ред. О.В. Баєвої та І.М. Солоненка. К.: МАУП, 2007. 376 с.

18. Фесюк О. Сучасні підходи у сфері превентивної освіти та громадського здоров'я // Соціальний працівник. 2008. С. 27–31.
19. Формування здорового способу життя: Навч. посіб. Для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліло, Н. Комарова та ін. К.: Укр. ін-т. соціальних досліджень, 2000. 232 с.

Додаткова

1. Бережна Т. Профілактика репродуктивного здоров'я // Здоров'я та фізична культура. 2007. № 9. С. 1–5.
2. Буланов Л. Осторожно: комп'ютер // Наука и религия. 2013. С. 63.
3. Волох І. Кондиціонери – користь чи шкода? // Безпека життєдіяльності. 2014. № 7. С. 3–4.
4. Гатаулін Р.Г. Як уникнути негативного впливу шуму на здоров'я людини // Безпека життєдіяльності. 2012. № 2. С. 13–18.
5. Долина Н. Ефект Баскервіля: телепрограми негативного змісту небезпечні для здоров'я // Урядовий кур'єр. 2011. № 15. С. 16.
6. Екологічне громадське здоров'я: від теорії до практики (За заг. ред. К. Чу та Р.Сімпсона). Пер. з англ. під ред. І.М. Солоненка та Л.І. Жаліло. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. 290 с.
7. Економічний розвиток і державна політика: Вип. 11. Державна політика та економіка охорони здоров'я в Україні / Під ред. І. Розпутенка та І. Солоненка / Практикум. К.: Вид-во «К.І.С.», 2002. 214 с.
8. Жаліло Л., Солоненко І., Волос Б. та ін. Охорона громадського здоров'я: управлінські аспекти: Навч. посіб. К.: Вид-во УАДУ, 2001. 142 с.
9. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 43.
10. Закон України «Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві» // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 3612-VI.
11. Закон України Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та місті Києві // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 12–13, Ст. 81.
12. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків та молоді: потенціал громади: Метод. матеріали до тренінгу / Авт.-упоряд. Н.В.Зимівець; За заг. ред. Г.М. Лактіонової. К.: Наук. світ, 2004. 205 с.
13. Звіт ООН «Розвиток людини в Україні. К., 1999.

14. Звіт Центру досліджень ЮНІСЕФ «Innochenti». Флоренція, 2000.
15. Здоров'я – моя цінність: Метод. матеріали до тренінгу / Авт.-упоряд.: О.М. Петрик; За заг. ред. І.Д. Зверєвої. К.: Наук. світ, 2005. 53 с.
16. Ількова В. Щоб помічник не став ворогом // Безпека життєдіяльності. 2011. № 5. С. 36–38.
17. Иванов Н. Этот шумный, шумный мир // Наука и жизнь. 2012. №1. С. 55–57.
18. Конструирование и внедрение программ по формированию здорового образа жизни: Рабочие материалы семинара. Киев, 20-21 июня 2001 года. К., 2001. 19 с.
19. Коваль В. Мобільний друг і помічник та його вплив на організм людини // Безпека життєдіяльності. 2012. № 5. С. 5–6.
20. Коцур Н.І., Гармаш Л.С. Основи формування репродуктивного здоров'я // Психогієна: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Чернівці, 2005. С. 327–353.
21. Кравець В.П., Кікінеджи О.М., Кізь О.Б. Збереження репродуктивного здоров'я вихованців інтернатних закладів: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. 180 с.
22. Куценко В. Здоров'я – феномен глобального значення: виміри та шляхи зміцнення // Науковий світ. 2010. № 4. С. 9–10.
23. Лактионова Г.М., Зимовец Н.В. Здоровье как общественная и индивидуальная ценность: от декларации к воплощению // Управление здравоохранением. 2010. № 2 (27). С. 111–117.
24. Мартинюк О. Концептуально-методологічні засади механізмів державного управління міжгалузеву співпрацею з охорони громадського здоров'я // Управління сучасним містом. 2004. № 4 (16). С. 213–218.
25. Мартинюк О.І. Міжгалузєва взаємодія з охорони суспільного здоров'я на рівні місцевого самоврядування // Вісник НАДУ. 2006. Вип. 22.
26. Мер'ємова В. Розуміння здоров'я як незаперечної цінності життя : [проблема здоров'я молодого покоління] // Завуч. 2011. № 30. С. 7–8.
27. Моделювання та впровадження програм по формуванню здорового способу життя. Методичні матеріали для тренера. / Упоряд.: Лях В.В., Лях Т.Л.; Під заг. ред. Зверєвої І., Лактіонової Г. К.: Наук. світ, 2002. 58 с.
28. Мультиан В., Сусла Н. Мобільний телефон. Друг чи ворог? // Біологія. 2013. № 14. С. 30–31.
29. Нагавкина Л.С., Татарникова Л.В. Валеологические основы педагогической деятельности: Учебно-методическое пособие. СПб., 2005. 264 с.

30. Наконечна О.В. Небезпека мобільного телефону // Безпека життєдіяльності. 2010. №10. С. 34.
31. Нижник Н. Проблеми управління охороною здоров'я України // Український медичний вісник. 1997. № 2–3 (57–58). – С. 40–41.
32. Новые подходы в сфере охраны общественного здоровья и формирования здорового образа жизни: Рабочие материалы семинара 28-29 октября 2002 года / Христианский детский фонд. К., 2002. 38 с.
33. Охорона громадського здоров'я: управлінські аспекти: навч. посіб. / Л. Жаліло, І. Солоненко, Б. Волос та ін., Кер. авт. кол. Л. Жаліло. К.: Вид-во УАДУ, 2001. 144 с.
34. Оцінка ефективності програми «Здоров'я та розвиток молоді» 1997–2001. Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. К., 2002.
35. Пономаренко В.М. Основні проблеми реформування системи охорони здоров'я в Україні // Вісн. соц. гігієни та орг. охорони здоров'я. 1999. № 1. С. 7–10.
36. Пономаренко В.М., Нагорна А. Громадське здоров'я в Україні. Яке воно? // Ваше здоров'я. 2000. № 21.
37. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом» від 3 червня 2009 року № 589.
38. Постанова Кабінету Міністрів України «Про комплексні заходи щодо впровадження сімейної медицини в систему охорони здоров'я» від 20 червня 2000 р. № 989.
39. Психологія здоров'я: Учебник для вузов / Под ред. Г.С. Никифорова. СПб.. Питер, 2006. 607 с. ил.
40. Радиш Я.Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис, проблеми та шляхи реформування. К.: Вид-во УАДУ, 2001. 360 с.
41. Солоненко Н. Удосконалення механізмів державного управління перебудовою галузі охорони здоров'я в Україні в контексті суспільних потреб // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: Зб. наук. пр. НАДУ. К., 2005. С. 424–431.
42. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я: [підручник] / За ред. Ю. В. Вороненка. Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. 332 с.
43. Соціальна робота та формування здорового способу життя (превентивні, корекційні, реабілітаційні заходи): Робочі матеріали / Християнський дитячий фонд; Академія праці та соціальних відносин. К., 2001. 18 с.
44. Стан здоров'я населення України // Інфекційні захворювання, що набули соціального значення. К., 2006. С. 4–5.

45. Стратегічні напрямки розвитку охорони здоров'я в Україні: Монографія / За ред. В.М. Лехан. К.: Сфера, 2001. 176 с.
46. Такі шкідливі корисні мікрохвильовки // Сіверщина. 2013. № 17. С. 9.
47. Федорченко Т.Є., Сомова І.Г., Зимівець Н.В., Лещук Н.О., Авельцева Т.П. Модуль «Твоє життя – твій вибір». Програма Міністерства освіти і науки України/ПРООН/ЮНЕЙДС «Сприяння просвітницькій роботі «рівний – рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя». К., 2002.
48. Философия здоровья : [научное издание / отв. редактор А.Т. Шаталов и др.]. М., 2001. 230 с.
49. Формування здорового способу життя молоді. Стратегія для України. К., 2001.
50. Формування здорового способу життя молоді проблеми і перспективи. Українсько-канадський проект «Молодь за здоров'я» / Упорядник О.М. Балакірева. К., 2000.
51. Формування культури здоров'я учнів: [бібліографічний покажчик літератури]. Миколаїв: Науково-педагогічна бібліотека, 2008. 31 с.
52. Царенко А. Мета – здорова нація // Науковий світ. 2008. № 11. С. 8–10.
53. Ціборовський О. Основи державної політики України в галузі охорони здоров'я // Укр. мед. вісн. 1997. № 1 (56). С. 37–38.
54. Чи дійсно шкідлива для нас мікрохвильова піч // Гарт. 2012. № 30. С. 14.
55. Шортел С., Калюжний А. Менеджмент в охороні здоров'я: Пер. з англ. / За ред. І.М. Солоненка. К.: Основи, 1998. 500 с.
56. Щепин О.П., Нечаев В.С. О государственных механизмах реформы здравоохранения // Проблемы соц. гигиены истории медицины. 1997. № 1. С. 34–38.
57. Brandsen C.K. Social work and end-of-life palliative care: reviewing the past and moving forward // Journal of Social Work in End-of-Life & Palliative Care. 2005. Volume 1. P. 45–70
58. Oliviere D. The social worker in palliative: the «eccentric» role // Progress Palliate Care. 2001. Volume 9. P. 237–241.
59. Кураев Г.А., Войнов В. Б. Валеология [Електронний ресурс]; словарь терминов. Ростов-на-Дону, 2002. Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/Valeo_dic\[1\].pdf](http://www.nbu.gov.ua/Valeo_dic[1].pdf)
60. Recommendation (2003) 24 of the Committee of Ministers to member states on the organization of palliative care // European Council [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=76003>